До 150-річчя від дня народження легендарного архітектора Маріуполя

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

22 лютого 2021, понеділок

Автор: **Ольга Демідко (Маріуполь)**
Автор: **MRPL.CITY**

Цього року Маріуполь святкує подію, яку я не можу обійти стороною. Це 150-річчя від дня народження найвідомішого архітек-

тора Маріуполя – ***Нільсена Віктора Олександровича***. Нещодавно у краєзнавчому музеї відкрилася виставка, присвячена відомому ювіляру, яка містить багато цінних документів і світлин, що дозволяють ближче познайомитися з життєвим шляхом автора головного архітектурного символа міста.

Постать В. О. Нільсена у своїх розвідках досліджували історики (*В. Коробка, І. Пономарьова*), краєзнавці (*А. Проценко*), маріупольські журналісти (*І. Семеренко, А. Бельска, Т. Жук*) та музейні працівники (*Р. Божко*). Важливо, що *Аркадій Дмитрович Проценко* навіть зміг поспілкуватися з сином Нільсена – Олександром Вікторовичем, що посприяло створенню біографії за спогадами найріднішої людини... Я зі свого боку, вивчивши наявні матеріали, намагатимуся відтворити життя і діяльність легендарного архітектора об'єктивно і неупереджено.

Дитинство та юність

Віктор Нільсен народився у Санкт-Петербурзі в 1871 році в сім'ї лютеранського пастора. Цікаво, що родина мала данське і німецьке походження. За розповіддю сина архітектора його батько з дитинства захоплювався архітектурою, на що вплинули розкішні міські ансамблі Санкт-Петербурга. Віктор Олександрович у 1896 році успішно закінчує курс навчання в Інституті громадянських інженерів, де отримує диплом архітектора, який служив свідченням його ґрунтовної підготовленості в галузі архітектурної та будівельної справи. Якщо ознайомитися з основними тогочасними обов'язками архітекторів (спираюся на *Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона*) можна зрозуміти, що люди, які обирали цю професію, були широко обізнаними. Зокрема, архітектори мали знати основи будівельної механіки, мінералогії, геології, фізики, хімії і навіть юриспруденції, адже вони повинні були розуміти, що дозволяється, а що забороняється в будівельній справі законодавством країни. З огляду на це можна зробити висновок, що

молодий Віктор Олександрович був досить розумним і кмітливим чоловіком, якщо зміг опанувати таку непросту професію.

Становлення і заслужений успіх

Спочатку Нільсен почав працювати у місті Рибінськ (тоді Ярославська губернія), де він спроєктував та вибудував міський водогін. До речі, водонапірна вежа Рибінська є старшою сестрою нашої вежі. Вона вийшла більш суворою і зовні скромнішою, ніж маріупольська – яскрава і святкова. Збереглася книга В. О. Нільсена *«Опис і розрахунок пристрою водогону в місті Рибінськ з додатком атласу креслень»* 1901 року, яка свідчить, що архітектор дійсно є автором Рибінської водонапірної вежі. Успіхи молодого і амбітного інженера були помітні. Саме тоді він і був запрошений маріупольською управою на посаду міського архітектора. Звісно, для 29-рчного чоловіка – це був непоганий шанс побудувати кар'єру, тому він одразу ж погодився. Прибув до Маріуполя в 1901 році. На той час маріупольці потерпали від нестачі чистої, питної води, особливо в спекотне літо. Фонтани, які діяли багато років більше не могли задовольняти потреби п'ятдесятитисячного населення. Виникла нагальна необхідність будівництва водогону в місті.

Однак не так просто було розпочати роботу, адже відсутність електрики не давала можливості пустити в роботу водопровід, ще

й коштів не вистачало. Для затвердження проєкт надіслали до Міністерства і дозвіл на будівництво дав голова Ради міністрів і за сумісництвом міністр внутрішніх справ Російської імперії ***Столипін Петро Аркадійович***. Так кошти на всі роботи з будівництва водогону були отримані.

Цікаво, що ще до завершення робіт Віктор Олександрович завоював повагу найбільш заможних і суспільно активних громадян міста, адже в 1907 році він був обраний міським гласним (сьогодні – депутат) в міську думу. Можливо, зіграли роль гарна освіта та старанність і сумлінність, притаманні всім німцям.

Архітектор В. О. Нільсен добре опанував справу і виконав важке завдання. Завдяки новому міському водогону, водопостачання отримали дві третини мешканців міста (одна третина використовувала колодязі). До міського архітектора зросла довіра і прийшов матеріальний успіх, він мав майна на 600 рублів. Водонапірна вежа створена в формах еклектики, тобто поєднує елементи різних стилів, що знайшли своє втілення в романських і готичних мотивах віконних прорізів і в системі прикрас фасаду вежі. Сьогодні вежа не має практичного значення, але вона стала архітектурною візитівкою, символом Маріуполя, що прикрашає листівки, запрошення, календарі. Вона об'єднує всіх маріупольців, незважаючи на світогляд, віросповідання, політичні симпатії, ідеологічні переконання і національні відмінності.

Завдяки головному архітектору міста також були побудовані *Церква Костянтина та Єлени, будинок з левами, власний будинок, школа при заводі «Нікополь»* та інші.

Але найулюбленішою будівлею для Віктора Олександровича стала будівля *жіночого єпархіального училища* (*старий корпус металургійного інституту*). Виграний молодим архітектором в 1907 році конкурс, в якому брали участь відомі архітектори Катеринославської губернії, був його великою перемогою. Стара частина металургійного інституту і сьогодні привертає увагу виразним силуетом і оригінальним архітектурним рішенням.

Безперечно, всі будівлі, зведені талановитим Нільсеном, значно збагатили Маріуполь. Дуже шкода, що ані час, ані люди більшість з цих будов не змогли зберегти.

Складні часи

На жаль, за радянської влади ставлення до архітектора погіршилося. Його вважали успішним представником царського періоду. З 1935 року почалася чистка кадрів, які мали дворянське чи неробітниче походження. Архітектор був позбавлений права працювати архітектором-практиком і працював у технічному відділі нового заводу «Азовсталь». В 1936 році також була зруйнована церква Костянтина та Єлени в місті, створена і вибудувана архі-

тектором.

Відомий краєзнавець Аркадій Дмитрович Проценко у своїй статті наводить спогади старожила Маріуполя ***Р. Д. Чарфаса***, який згадував, що Віктор Олександрович був людиною надзвичайно працелюбною і талановитою.

> *«У тридцяті роки, працюючи разом з ним проєктно-технічному відділі будівництва „Азовсталі“, – ми навіть не здогадувалися, що цей літній, але повний енергії інженер колись був головним архітектором Маріуполя. Енергію свою він ніколи не економив, а всю віддавав улюбленій справі. І, здається, її нітрохи не зменшувалося. Так, незважаючи на свій похилий вік – йому було вже 72 роки, в 1943 році він активно включився в роботу з відновлення зруйнованого війною міста».*

Однак похилий вік не міг не позначитися на загальному стані. Це і змусило В. О. Нільсена вийти на пенсію. У 1948 році Віктор Олександрович поїхав до родичів (за однією з версій до доньки) в місто Душанбе, а наприкінці 1949 року, у віці 78 років, його не стало.

Знищена спадщина

Німецькі окупанти знищували не лише культурні та архітектурні пам'ятки, вони знищили і альбом замальовок архітектора, куди той вносив малюнки фасадів запроєктованих споруд та їх тогочасного оточення. Будинок Віктора Олександровича та його приватний архів постраждали від пожеж, які вчинили німецькі загарбники в часи відступу з міста. Втрата малюнків архітектора – значно погіршила вивчення періоду пожвавлення забудови міста через відсутність копій зниклих малюнків.

Легенди, пов'язані з Нільсеном та його будівлями

Існує легенда, що під час Другої світової війни вежа не зазнала серйозних пошкоджень завдяки оригінальній методиці, використаній під час будівництва. Мешканці міста вважали, що її врятували курячі яйця, які міцніше поєднували цемент, ніж цегла. Правда це, чи тільки легенда, для нас важливо, що вона все ж таки вціліла.

Будинок легендарного архітектора, в який він переїхав з родиною, залишивши щойно збудований будинок з левами, не тільки безжалісно руйнує час, ще й переслідує низка легенд.

Деякі містяни йому вже придумали назву – *будинок з ридаючими німфами* (розташований поруч з Міським садом). Саме німфи, якими архітектор прикрасив фасад, і породили чутки та похмурі легенди про привидів за його цегляними стінами.

За однією з версій, популярної у місцевих старожилів, німфи Нільсена з'явилися в пам'ять про дочку архітектора, яка начебто померла від тифу. А ці німфи оплакували померлу дівчину.

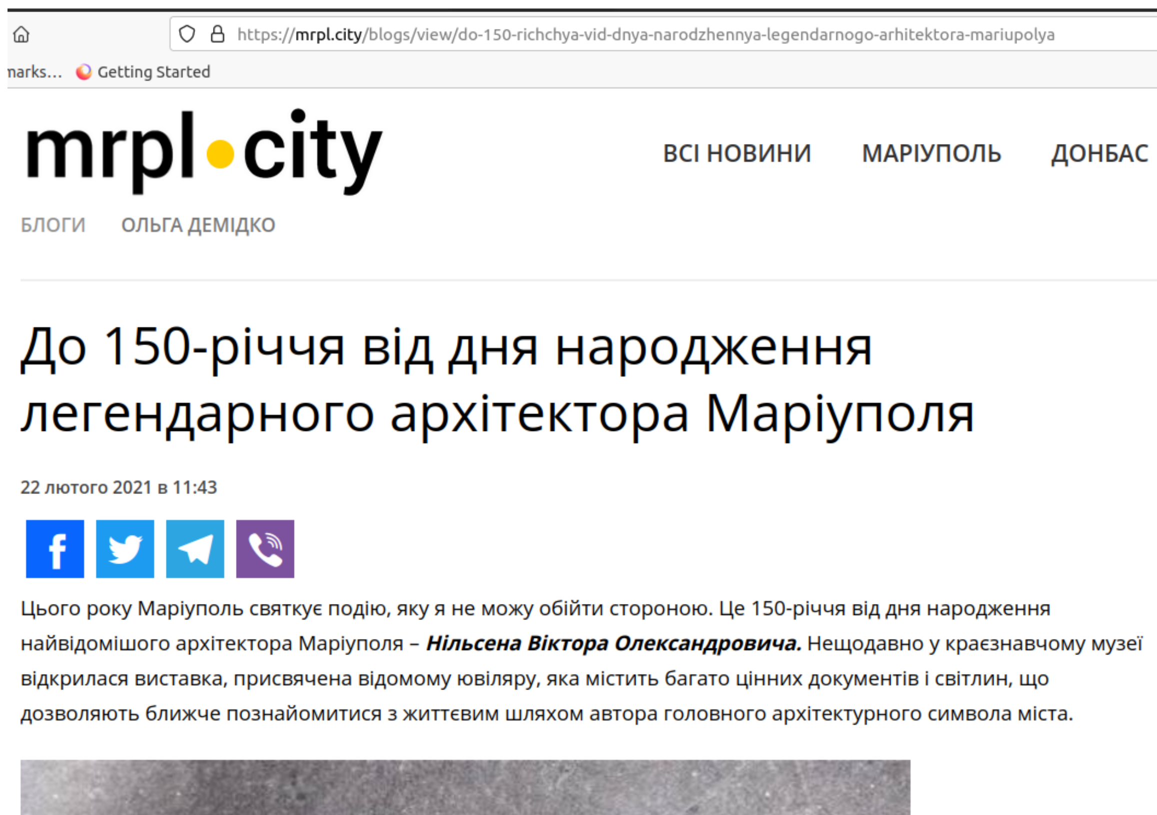
Інші особливо вразливі містяни стверджували, що чули (особливо вночі) як з будинку доносився жіночий плач, що є актуальним, якщо подумати про стан будівлі і термінову необхідність її реставрації...

Нільсен сьогодні

Сьогодні одна з центральних вулиць нашого міста носить ім'я Віктора Олександровича. Також на різних вулицях Маріуполя (біля Водонапірної вежі, на Театральній площі, на подвір'ї ПК «Молодіжний», біля входу до Міського саду та на Залізничному вокзалі) можна побачити міні-скульптурки видатного архітектора. Хоча створення цих скульптур спочатку не підтримали родичі Нільсена, але, знайшовши компроміс, вони все ж стали однією із самобутніх прикрас міста.

Скріншот - Оригінал

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

narks... Getting Started

mrpl.city

ВСІ НОВИНИ МАРІУПОЛЬ ДОНБАС

БЛОГИ ОЛЬГА ДЕМІДКО

До 150-річчя від дня народження легендарного архітектора Маріуполя

22 лютого 2021 в 11:43

Цього року Маріуполь святкує подію, яку я не можу обійти стороною. Це 150-річчя від дня народження найвідомішого архітектора Маріуполя – ***Нільсена Віктора Олександровича.*** Нещодавно у краєзнавчому музеї відкрилася виставка, присвячена відомому ювіляру, яка містить багато цінних документів і світлин, що дозволяють ближче познайомитися з життєвим шляхом автора головного архітектурного символа міста.

(1)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

tarted

Цього року Маріуполь святкує подію, яку я не можу обійти стороною. Це 150-річчя від дня народження найвідомішого архітектора Маріуполя – ***Нільсена Віктора Олександровича.*** Нещодавно у краєзнавчому музеї відкрилася виставка, присвячена відомому ювіляру, яка містить багато цінних документів і світлин, що дозволяють ближче познайомитися з життєвим шляхом автора головного архітектурного символа міста.

(2)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

Постать В.О. Нільсена у своїх розвідках досліджували історики (*В. Коробка, І. Пономарьова*), краєзнавці (*А. Проценко*), маріупольські журналісти (*І. Семеренко, А. Бельска, Т. Жук*) та музейні працівники *(Р. Божко)*. Важливо, що *Аркадій Дмитрович Проценко* навіть зміг поспілкуватися з сином Нільсена – *Олександром Вікторовичем*, що посприяло створенню біографії за спогадами найріднішої людини… Я зі свого боку, вивчивши наявні матеріали, намагатимуся відтворити життя і діяльність легендарного архітектора об'єктивно і неупереджено.

Дитинство та юність

Віктор Нільсен народився у Санкт-Петербурзі в 1871 році в сім'ї лютеранського пастора. Цікаво, що родина мала

(3)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya
arks... Getting Started

Постать В.О. Нільсена у своїх розвідках досліджували історики (*В. Коробка, І. Пономарьова*), краєзнавці (*А. Проценко*), маріупольські журналісти (*І. Семеренко, А. Бельська, Т. Жук*) та музейні працівники *(Р. Божко)*. Важливо, що *Аркадій Дмитрович Проценко* навіть зміг поспілкуватися з сином Нільсена – *Олександром Вікторовичем*, що посприяло створенню біографії за спогадами найріднішої людини… Я зі свого боку, вивчивши наявні матеріали, намагатимуся відтворити життя і діяльність легендарного архітектора об'єктивно і неупереджено.

Дитинство та юність

Віктор Нільсен народився у Санкт-Петербурзі в 1871 році в сім'ї лютеранського пастора. Цікаво, що родина мала данське і німецьке походження. За розповіддю сина архітектора його батько з дитинства захоплювався архітектурою, на що вплинули розкішні міські ансамблі Санкт-Петербурга. Віктор Олександрович у 1896 році успішно закінчує курс навчання в Інституті громадянських інженерів, де отримує диплом архітектора, який служив свідченням його ґрунтовної підготовленості в галузі архітектурної та будівельної справи. Якщо ознайомитися з основними тогочасними обов'язками архітекторів (спираюся на *Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона*) можна зрозуміти, що люди, які обирали цю професію, були широко обізнаними. Зокрема, архітектори мали знати основи будівельної механіки, мінералогії, геології, фізики, хімії і навіть юриспруденції, адже вони повинні були розуміти, що дозволяється, а що забороняється в будівельній справі законодавством країни. З огляду на це можна зробити висновок, що молодий Віктор Олександрович був досить розумним і кмітливим чоловіком, якщо зміг опанувати таку непросту професію.

Становлення і заслужений успіх

Спочатку Нільсен почав працювати у місті Рибінськ (тоді Ярославська губернія), де він спроєктував та вибудував міський водогін. До речі, водонапірна вежа Рибінська є старшою сестрою нашої вежі. Вона вийшла більш суворою і зовні скромнішою, ніж маріупольська – яскрава і святкова. Збереглася книга В. О. Нільсена *«Опис і розрахунок пристрою водогону в місті Рибінськ з додатком атласу креслень»* 1901 року, яка свідчить, що архітектор дійсно є автором Рибінської водонапірної вежі. Успіхи молодого і амбітного інженера були помітні. Саме тоді він і був запрошений маріупольською управою на посаду міського архітектора. Звісно, для 29-річного чоловіка – це був непоганий шанс побудувати кар'єру, тому він одразу ж погодився. Прибув до Маріуполя в 1901

(4)

кмітливим чоловіком, якщо зміг опанувати таку непросту професію.

Становлення і заслужений успіх

Спочатку Нільсен почав працювати у місті Рибінськ (тоді Ярославська губернія), де він спроєктував та вибудував міський водогін. До речі, водонапірна вежа Рибінська є старшою сестрою нашої вежі. Вона вийшла більш суворою і зовні скромнішою, ніж маріупольська – яскрава і святкова. Збереглася книга В. О. Нільсена *«Опис і розрахунок пристрою водогону в місті Рибінськ з додатком атласу креслень»* 1901 року, яка свідчить, що архітектор дійсно є автором Рибінської водонапірної вежі. Успіхи молодого і амбітного інженера були помітні. Саме тоді він і був запрошений маріупольською управою на посаду міського архітектора. Звісно, для 29-рчного чоловіка – це був непоганий шанс побудувати кар'єру, тому він одразу ж погодився. Прибув до Маріуполя в 1901 році. На той час маріупольці потерпали від нестачі чистої, питної води, особливо в спекотне літо. Фонтани, які діяли багато років більше не могли задовольняти потреби п'ятдесятитисячного населення. Виникла нагальна необхідність будівництва водогону в місті.

Однак не так просто було розпочати роботу, адже відсутність електрики не давала можливості пустити в роботу водопровід, ще й коштів не вистачало. Для затвердження проєкт надіслали до Міністерства і дозвіл на будівництво дав голова Ради міністрів і за сумісництвом міністр внутрішніх справ Російської імперії ***Столипін Петро Аркадійович.*** Так кошти на всі роботи з будівництва водогону були отримані.

Цікаво, що ще до завершення робіт Віктор Олександрович завоював повагу найбільш заможних і суспільно активних громадян міста, адже в 1907 році він був обраний міським гласним (сьогодні – депутат) в міську думу. Можливо, зіграли роль гарна освіта та старанність і сумлінність, притаманні всім німцям.

Архітектор В. О. Нільсен добре опанував справу і виконав важке завдання. Завдяки новому міському водогону, водопостачання отримали дві третини мешканців міста (одна третина використовувала колодязі). До міського

(5)

Цікаво, що ще до завершення робіт Віктор Олександрович завоював повагу найбільш заможних і суспільно активних громадян міста, адже в 1907 році він був обраний міським гласним (сьогодні – депутат) в міську думу. Можливо, зіграли роль гарна освіта та старанність і сумлінність, притаманні всім німцям.

Архітектор В. О. Нільсен добре опанував справу і виконав важке завдання. Завдяки новому міському водогону, водопостачання отримали дві третини мешканців міста (одна третина використовувала колодязі). До міського архітектора зросла довіра і прийшов матеріальний успіх, він мав майна на 600 рублів. Водонапірна вежа створена в формах еклектики, тобто поєднує елементи різних стилів, що знайшли своє втілення в романських і готичних мотивах віконних прорізів і в системі прикрас фасаду вежі. Сьогодні вежа не має практичного значення, але вона стала архітектурною візитівкою, символом Маріуполя, що прикрашає листівки, запрошення, календарі. Вона об'єднує всіх маріупольців, незважаючи на світогляд, віросповідання, політичні симпатії, ідеологічні переконання і національні відмінності.

Завдяки головному архітектору міста також були побудовані *Церква Костянтина та Єлени, будинок з левами, власний будинок, школа при заводі «Нікополь»* та інші.

(6)

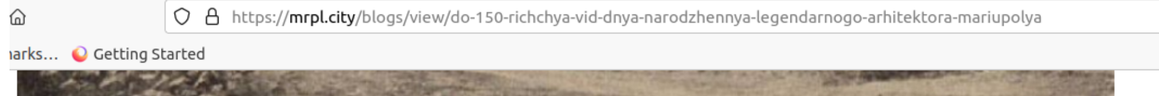
символом Маріуполя, що прикрашає листівки, запрошення, календарі. Вона об'єднує всіх маріупольців, незважаючи на світогляд, віросповідання, політичні симпатії, ідеологічні переконання і національні відмінност

Завдяки головному архітектору міста також були побудовані *Церква Костянтина та Єлени, будинок з левами, власний будинок, школа при заводі «Нікополь»* та інші.

Але найулюбленішою будівлею для Віктора Олександровича стала будівля *жіночого єпархіального училища (старий корпус металургійного інституту)*. Виграний молодим архітектором в 1907 році конкурс, в якому брали участь відомі архітектори Катеринославської губернії, був його великою перемогою. Стара частина

(7)

Але найулюбленішою будівлею для Віктора Олександровича стала будівля *жіночого єпархіального училища (старий корпус металургійного інституту).* Виграний молодим архітектором в 1907 році конкурс, в якому брали участь відомі архітектори Катеринославської губернії, був його великою перемогою. Стара частина металургійного інституту і сьогодні привертає увагу виразним силуетом і оригінальним архітектурним рішенням.

Безперечно, всі будівлі, зведені талановитим Нільсеном, значно збагатили Маріуполь. Дуже шкода, що ані час, ані люди більшість з цих будов не змогли зберегти.

Складні часи

На жаль, за радянської влади ставлення до архітектора погіршилося. Його вважали успішним представником царського періоду. З 1935 року почалася чистка кадрів, які мали дворянське чи неробітниче походження. Архітектор був позбавлений права працювати архітектором-практиком і працював у технічному відділі нового заводу «Азовсталь». В 1936 році також була зруйнована церква Костянтина та Єлени в місті, створена і вибудувана архітектором.

Відомий краєзнавець Аркадій Дмитрович Проценко у своїй статті наводить спогади старожила Маріуполя ***Р. Д. Чарфаса***, який згадував, що Віктор Олександрович був людиною надзвичайно працелюбною і талановитою. *«У тридцяті роки, працюючи разом з ним проєктно-технічному відділі будівництва «Азовсталі», – ми навіть не здогадувалися, що цей літній, але повний енергії інженер колись був головним архітектором Маріуполя. Енергію свою він ніколи не економив, а всю віддавав улюбленій справі. І, здається, її нітрохи не зменшувалося. Так, незважаючи на свій похилий вік – йому було вже 72 роки, в 1943 році він активно включився в роботу з відновлення зруйнованого війною міста».*

Однак похилий вік не міг не позначитися на загальному стані. Це і змусило В. О. Нільсена вийти на пенсію. У 1948 році Віктор Олександрович поїхав до родичів (за однією з версій до доньки) в місто Душанбе, а наприкінці 1949 року, у віці 78 років, його не стало.

(8)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

arks... Getting Started

Однак похилий вік не міг не позначитися на загальному стані. Це і змусило В. О. Нільсена вийти на пенсію. У 1948 році Віктор Олександрович поїхав до родичів (за однією з версій до доньки) в місто Душанбе, а наприкінці 1949 року, у віці 78 років, його не стало.

Знищена спадщина

Німецькі окупанти знищували не лише культурні та архітектурні пам'ятки, вони знищили і альбом замальовок архітектора, куди той вносив малюнки фасадів запроєктованих споруд та їх тогочасного оточення. Будинок Віктора Олександровича та його приватний архів постраждали від пожеж, які вчинили німецькі загарбники в часи відступу з міста. Втрата малюнків архітектора – значно погіршила вивчення періоду пожвавлення забудови міста через відсутність копій зниклих малюнків.

Легенди, пов'язані з Нільсеном та його будівлями

Існує легенда, що під час Другої світової війни вежа не зазнала серйозних пошкоджень завдяки оригінальній методиці, використаній під час будівництва. Мешканці міста вважали, що її врятували курячі яйця, які міцніше поєднували цемент, ніж цегла. Правда це, чи тільки легенда, для нас важливо, що вона все ж таки вціліла.

Будинок легендарного архітектора, в який він переїхав з родиною, залишивши щойно збудований будинок з левами, не тільки безжалісно руйнує час, ще й переслідує низка легенд.

Деякі містяни йому вже придумали

(9)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

narks... Getting Started

Легенди, пов'язані з Нільсеном та його будівлями

Існує легенда, що під час Другої світової війни вежа не зазнала серйозних пошкоджень завдяки оригінальній методиці, використаній під час будівництва. Мешканці міста вважали, що її врятували курячі яйця, які міцніше поєднували цемент, ніж цегла. Правда це, чи тільки легенда, для нас важливо, що вона все ж таки вціліла.

Будинок легендарного архітектора, в який він переїхав з родиною, залишивши щойно збудований будинок з левами, не тільки безжалісно руйнує час, ще й переслідує низка легенд.

Деякі містяни йому вже придумали назву – *будинок з ридаючими німфами* (розташований поруч з Міським садом). Саме німфи, якими архітектор прикрасив фасад, і породили чутки та похмурі легенди про привидів за його цегляними стінами.

За однією з версій, популярної у місцевих старожилів, німфи Нільсена з'явилися в пам'ять про дочку архітектора, яка начебто померла від тифу. А ці німфи оплакували померлу дівчину.

Інші особливо вразливі містяни стверджували, що чули (особливо вночі) як з будинку доносився жіночий плач, що є актуальним, якщо подумати про стан будівлі і термінову необхідність її реставрації...

Нільсен сьогодні

(10)

https://mrpl.city/blogs/view/do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-legendarnogo-arhitektora-mariupolya

Getting Started

що є актуальним, якщо подумати про стан будівлі і термінову необхідність її реставрації...

Нільсен сьогодні

Сьогодні одна з центральних вулиць нашого міста носить ім'я Віктора Олександровича. Також на різних вулицях Маріуполя (біля Водонапірної вежі, на Театральній площі, на подвір'ї ПК «Молодіжний», біля входу до Міського саду та на Залізничному вокзалі) можна побачити міні-скульптурки видатного архітектора. Хоча створення цих скульптур спочатку не підтримали родичі Нільсена, але, знайшовши компроміс, вони все ж стали однією із самобутніх прикрас міста.

Джерело: https://mrpl.city/

Підпишіться на наш канал Telegram та отримуйте тільки найважливіші

(11)